

סימן ב'

בענין משרה וכביסה

א.

בגמ' ז"ק ק"א ע"ב, רבא רמי תגן ממין האובעין ספיחי סטים וקווא יס להן שביעית וכו' אלמא עלים יס בהן משום קדושת שביעית ורמינהי עלי קנים ועלי גפנים שגיבזן בחצא על פני השדה וכו' לעלים אין בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא לאכלה זמי שהגאתו וביעורו שוין ילאו עלים שהגאתו אחר זיעורן וכו'. ולהלן מיני מפרש הש"ס, דכתיב לכם לאכלה, ולכם מרבה לכל צרכיכם, ודרשין לכם דומיא לאכלה זמי שהגאתו וביעורו שוה, וכו"ה גם בסוגיא דסוכה דף מ' ע"א.

והר"מ כתב זפ"ה מהל' שמטה ויובל ה"א, פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתי' ולסיכה ולהדלקת הגר ולזביעה מפי השמועה למדו תהי' אף להדלקת נר ולזבוע בה זבוע. והיא דרשה דתו"כ פרשת בהר פ"א ה"י, וז"ע למה לא מיייתי להך דרשא דסוגיין, דמרזינין לזביעה מדרשא דלכם לאכלה.

והנה דירושלמי בשביעית פ"ז ה"א א"י, זביעין לאדם מהו שיהא עליהן קדושת שביעית נישמענא מן הדא לכס כל שהוא כורך לכס ותני עלה כגון אכילה ושתי' וסיכה וזביעה יארת מלוגמא שאינה אלא לחולין יארת אלונתין שאינה אלא לתפילין וכו' ר' יוסי זסם רבי לא שמע מן הדא תהי' אף להדלקת הגר ולזבוע בה זבוע ולא נמצא מאבד את אוכלי אדם וכו"ה גי' הגר"א וכו"מ מהר"ש בתו"כ, דכ"ה למסקנא דאין לזביעין לאדם ממאכל אדם, וע"ע לקמ"ל תיפתר זביעין לאדם אמר ר' מנא תיפתר באוכלי בהמה לאדם ולית ש"מ כלום, ע"כ. ופי' הגר"א, דר' יוסי זסם ר' לא רצה להכריח דע"כ מייירי קרא זביעין לאדם ולא באוכלי אדם, וא"כ מוכח מיני' לזביעין לאדם יס בהם קדושת שביעית, ודחי ר' מנא דאולי מייירי באוכלי בהמה ש"ס בהם ק"ס ובהם אינטריך קרא לרבות שמוחר לזבוע מהם.

והנה, על דרשא קמייאת דילפי' מלכם, לא שו"ט כן הירושלמי, דאולי מייירי באוכלי אדם או באוכלי בהמה. וע"כ ז"ל, דדרשא קמייאת מייירי בזמנים לענין חלות ק"ס, דכל שהוא כורך לכס חיילא עלי' קדושת שביעית, משא"כ הך דרשא דתהי' דהיא זאה רק להתיר תשמיש זביעה בפירות שביעית, וזיה שפיר שו"ט באיזה פירות איירי.

ולפי"ז ז"ל, דהא דאמרינן לכם לרבות זביעה ולהוציא את המלוגמא, הכונה למעט דזמיני מלוגמא לא חיילא קדושת שביעית. ולפוס ריהטא דסוגיית הגמ' לפרש"י בסוכה והתוס' זב"ק ז"ל כו, אך בירושלמי יקס פ"ה מיזביעין לן זמיני מלוגמא מהו לעשות זביעין לאדם, וע"כ דחיילא עלייהו קדושת שביעית, וז"ע.

ומסקנא דירושלמי זפ"ה ה"א, לאוכלי אדם עושין מהם זבועין לאדם יעו"ש, ודלא כדכבר ר' יוסי זסם רבי לא זבאוכלי אדם הוי איבוד אס זבוע לאדם. וכן גם פסק הר"מ זה"ט, דמותר לזבוע באוכלי אדם. וז"ל דזה ילפינן מתהי', דגם באוכלי אדם שרי לזבוע לאדם ולהדליק הגר.

ומ"מ, לפי"ז לק"מ הקו' הג"ל, מ"ט לא מיייתי הר"מ לדרשא דגמ' זב"ק. דהדרשא דהגמ' זב"ק היא דרשא קמייאת דירושלמי, דמלכם איכא למילף לכל שהוא כורך לכס חיילא עלי' קדושת שביעית. והירושלמי לכאן כר' יוסי, דזעי' לכס כורך השוה לכולכם, ולא כרבנן דזעו דוקא מידי שהגאתו וביעורו שוה. אך הר"מ איירי כאן זמה שפירות שביעית ניתנו להשתמש בהן, והיינו פירות הראויות לאכילה וכמו שמפרש זה"ט, וזה לא ילפינן מלכם כלל אלא מדרשא דתהי', שהיא דרשא האחרת בירושלמי, וק"ל.

עוד שם בירושלמי, מיני זביעות מהו שיהא עליהן קדושת שביעית נשמענא מן הדא הירעינן והזורית והאוהל יס להן קדושת שביעית, והואזאה הך זרייתא גם זבזלי זסזת ז' ע"א, הוסיפו עליהן החלזינין והלעינון והזורית והאהל, והוא מהתוספתא שביעית פ"ה ה"ד. וכתב הר"מ זפ"ה ה"י, מיני זבוסים כגון זורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שגאמר והיתה זבת הארץ לכס לכל צרכיכם אבד אין מכבסין זפירות שביעית וכו', והוא כמ"ש, דמלכם ילפינן רק לענין חלות ק"ס, אך היתר תשמיש זפירות שביעית הראויים לאכילה לא ילפינן מיני', ולכן חלה קדושת על מיני זביעות אך אין מכבסין זפירות שביעית.

ב.

האמנם, הש"ס זב"ק ובסוכה מיייתי לפלוגתא דר' יוסי ורבנן, דתניא אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לזבוסה ור' יוסי אומר נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הזבוסה מ"ט דרבנן אמר קרא לאכלה ולא למשרה לאכלה ולא לזבוסה ור' יוסי אומר אמר קרא לכס לכל צרכיכם ורבנן נמי הכתיב לכם לכס דומיא דלאכלה זמי שהגאתו וביעורו שוין ילאו משרה וזבוסה שהגאתו אחר זיעורן וכו' ור"י נמי הכתיב לאכלה אמר לך ההוא מיזביעי לי' לכדתניא דתניא לאכלה ולא למלוגמא וכו'. והך זרייתא מייירי זפירות שביעית, ולכאן הכונה זפירות הראויים לאכילה, וכמו שפרש"י ושאר הראשונים דמייירי זיין, וגם זיה איתנין עלה להתיר שימוש דמשרה וזביעה משום הריזוי דלכם לכל צרכיכם. וכבר פי' זיה התוס' שס, דזאמת חד דינא הוא, דתשמיש המותר זפירות שביעית חלה קדושת שביעית על דבר העומד לאותו תשמיש, יעו"ש. והוא דלא כמ"ש"כ זדעת הר"מ לחלק זאה.

וביחוד, לפי פשוטו ז"ל ע"כ דהר"מ פליג בזה על תוס', דהרי פסק דאין מכבסין בפירות שביעית, וגם פסק דקדושת שביעית חלה על מיני כבוסים, ולא כפי' תוס' דזה כל הש"ט בסוגיין לדמות חלות הקדושה להיתר התשמיש.

והתוס' הביאו עוד פי', דבאמת חלוק הדין לר' יוסי, וקדו"ש חלה רק במידי הנגאחו וביעורו שיה, והיתר השימוש הוא אפי' במידי דאין הנגאחו וביעורו שיה, ובהיפוך ממש"כ בדעת הר"מ. והתוס' תמהו ע"ז, דהא תרי דינינים נלמדים מקרא ללכס, ואיך אפשר לחלק בזה, עי"ש. ולמש"כ הי' אפ"ל דבאמת תרי קראי נינהו, קרא ללכס וקרא דתהי, אך מ"מ הש"ס הרי מייתי קרא ללכס לענין שימוש בפירות שביעית למשרה וכביסה, וז"ע.

ומיירי במידי לאכילה, ומיני כבועים הוי כמידי לאכילה כיון דאיתרבי לכביעה לאכילה ממנש ומותר לכבוע במאי דעומד לאכילה אדם, יעו"ש. והוא כמש"כ, דבפירות הראוים לאכילה שרי רק לאכילה ותו לא, ואפי' ריבוי לכביעה אינו ריבוי סתם דמותר לכבוע בהן, אלא הוי ריבוי דהכביעה חשובה לאכילה, ודו"ק.

[וביחוד], לפי"ד הקרי"ס בטל כל ההכרח הג"ל, דשאר תשמישין אסור להשתמש בפירות שביעית. דמה דאיכטריך קרא במיוחד לכביעה ולהדלקת הנר, היינו כדי להתיר כן אפי' באוכלי אדם, ולומר לך לכביעה לאכילה, ויש ביעור במיני כבועין, ודו"ק.

ג.

ובירושלמי צפ"ח ה"א אי' ולגי הגר"א, ר' בון בר חייא בעי קומי ר"ז אוכלי אדם ואוכלי בהמה היו בפרשה ור"ל, דכל מה דילפינן דמותר לעשות לאדם, ילפינן כן בין לענין אוכלי אדם ובין לענין אוכלי בהמה מה חמיה מימר אוכלי אדם אין עושין מהן מלוגמא ואוכלי בהמה עושין מהן מלוגמא א"ל והיתה שבת הארץ לכס לאכלה מיעט מה מיעט אוכלי אדם שאין עושין מהן מלוגמא ור"ל, דבמה שהוא לכס בעי דוקא לאכלה ולא למלוגמא, אך בדבר שאינו לכס אלא לבהמה שרי לעשות כל כרכי אדם, וכמו שהביא הר"מ דרשא צפ"ה הי"א ולא מיעט אוכלי בהמה ר' יוסי לא אמר כן אלא והיתה שבת הארץ לכס לאכלה מיעוט לך ולעבדך ולאמתך וגו' תהי כל תבואתה לאכול ור"ל, דהך לאכול בתרא קאי נמי אלך ולעבדך וגו', וכמו קרא קמא לאכילת אדם כתיבא בפרשה ותו לא. ופשוט ללאכול בתרא לא נפיק גם מפשוטי, דקאי לאכילת בהמה דסמיך ל', וכרכי בהמה לא הותרו כגון כביעה ומלוגמא, אלא דוקא לאכילת בהמה כמבואר בסוגיא מיעוט אחר מיעוט לרבות אוכלי בהמה שעושין מלוגמא וכו'. ופי' הגר"א, לא שהמיעוט יתהפך לרבות אלא מיעוט כשהוא אחד הוא בא למעט את הכל ור"ל, דכרכי אדם הוא דוקא לאכילה ולא מלוגמא, ומיירי לגבי כל פירות שביעית בין לגבי מאכל בהמה ובין לגבי מאכל אדם ומיעוט השני ממעט כח מיעוט הראשון שאינו ממעט את הכל ור"ל, דדוקא לגבי פירות העומדים לאכילת אדם אמרינן כן דמלוגמא אינה כורך אדם המותר בשביעית, אך לגבי פירות העומדים לאכילת בהמה לא אמרינן כן, ונמצא דהמלוגמא הוא בכלל כרכי אדם המותרים לעשות בפירות שביעית ונמצא שצא לרבות, ע"כ.

ולדלן מיני' אי', אוכלי בהמה מהו לעשות מהן כבועין לאדם מה אם אוכלי אדם שאין עושין מהן מלוגמא לאדם עושין מהן כבועין לאדם אוכלי בהמה שעושין מהן מלוגמא לאדם לא כש"כ שעושין מהן כבועין לאדם וכו'. והנה מבואר, דמשום הילפותא דלעיל אין לרבות שמתיר לכבוע לאדם באוכלי בהמה, דדוקא במלוגמא איירי ולא במידי אחרת, ולכן צריך ללמוד בק"ו שמתיר כביעה באוכלי בהמה. והוא לכאוי דוקא להך מ"ד דיליף לה ממיעוט אחר מיעוט, אך למאן דיליף לה מלכס לאכלה א"כ לכאוי הוי דרשא דבאוכלי

ורש"י פי', דמחלוקת ר"י ורבנן היא אם אמרינן סתם פירות לאכילה הן עומדים או לא. דלרבנן סתמן לאכילה, ומה שליטון לנרדך דבר שאין בו קדושת שביעית לא מהני להפקיע קדושתו, ור"י סבר דמהני מחשבתו. וכה"ג פליגי לענין עאים שלקטן להאיר, דלרבנן לא חיילא עלייהו קדושה דסתמן להסקה, ולר"י חיילא קדושה. ולפי' זה בין ר"י ובין רבנן מודו דבדבר שאין הנגאחו וביעורו שיה לא חיילא ק"ש, וכו"ע מודו דאסור להשתמש בדבר הקדוש בק"ש לתשמיש שאין הנגאחו וביעורו שיה. ומהלך הסוגיא תמוה טובא לפי' זה, וגם הר"מ ע"כ לא מפרש כן דהרי פסק דמיני כבוסין חלה עליהן קדושת שביעית ולא הווי כעאים, אך מ"מ בדרך זו י"ל דרשא ללכס לא מיירי כלל לענין תשמיש בפירות שביעית אלא רק לענין חלות ק"ש, ואין מזה סתירה למש"כ לעיל בדעת הר"מ. וסוגיא הגמ' כריכה ביאור. וגם לפי' הגאון בש"ט מ"כ ע"כ טובא סוגיא הגמ', במאי פליגי דרשות לאכלה, לכאוי כולם שוים דרשות אלן.

ולפי"ד ז"ל בדעת הר"מ, דמש"כ דאין מכבסין בפירות שביעית דכתיב לאכלה ולא למלוגמא וכו' ולא למשרה ולא לכבוסה, אין כונתו למעט מלוגמא משום שאינו שיה בכל, ומשרה וכביסה משום שאין הנגאחו וביעורו שיה. דדינים אלו נאמרו רק לענין ריבויא ללכס, דמיירי בחלות קדושת שביעית על הפירות, ולא לענין השימוש בפירות שביעית. אלא ר"ל דמשמעות הכתוב דדוקא לאכילה הותרה בפירות שביעית ותו לא, וולשון הר"מ בהי"א משמע דממעט מלוגמא משום שהיא רפואה ולא לאכילה, ולא משום שאינו שיה בכל, ודו"ק. ומש"ה איכטריך ריבויא דתהי להדלקת הנר ולכביעה, דלע"פ שהם שוים בכל והנגאחו וביעורו שיה מ"מ הרי אין זה אכילה. ואין כונתו להביא לדרשא הנזכרת בגמ', דבעי הנגאחו וביעורו שיה. אלא דמזה גופא דאשכחן צירושלמי ובתו"כ דרשא לרבות הדלקת הנר וכביעה שמעינן דכל מידי דאינו אכילה אינו בכלל הך קרא דכתיב לאכלה, ודו"ק.

ועי' בקרי"ס צפ"ו, שמפרש דברי הר"מ בהי"ד, דכל שאינו עומד למאכל אדם ומאכל בהמה וכביעה, ויש בו קדושת שביעית רק משום ריבויא ללכס לכל כרכיכס, אין לו ביעור. דביעור כתיב לענין אכילה

ועי' היטב בכס"מ, דע"כ לא איפליגו אלא בפירות וכו' אבל צמיני כבוסים שאינם פירות אף לרבנן מכבסין זהם וכו'. הרי להדיא, למפרש ג"כ דהר"מ אתא לאשמועינן שריותא שמכבסין זהם, ולא לענין חלות ק"ש, אלא למפרש דזה אף לרבנן ופלוגתא דר"י ורבנן בפירות. ואח"כ הביא לדברי הירושלמי דק"ש חלה על מיני כבוסים, והוסיף ע"ז, ולפיכך מכבסין זהם, ור"ל לפיכך פסק הר"מ למכבסין זהם כיון לאשכחון דק"ש חלה עליהם, למאותו טעם שחלה עליהם ק"ש איכא למימר דפירות שביעית ניתנו למשרה וכביסה. ולא בא לומר דזה פי' לדברי הירושלמי, דלענין היתר כביסה מייירי, ודו"ק.

והנה ז"ע, מ"ט דרבנן לאין מכבסין צבורית ואהל. לאם תשמיש זה של משרה וכביסה אין הנאתו וביעורו שיהא חלה קדושת שביעית על מיני כבוסים, והא זה הוא כל תי' רבא, לכיון דתשמיש דהסקה אין הנאתו וביעורו שוים אין קדושת שביעית חלה עליהם, ומ"ש מיני כביסה, וז"ע. ואם לא כדברי רבא, לא נתבאר לנו מהו הכלל על מה חלה ק"ש ועל מה לא חלה, וז"ע.

והמהר"י קורקוס כתב דעת הר"מ, דיך חילוק במציאות בין כביסה ציין לבין כביסה צבורית ואהל. דציין ביעורו מיד כשנותנו לתוך המשרה, וממילא אין הנאתו וביעורו שיהא, ואילו צבורית ואהל ביעורו בשעת הכביסה ואח"כ הנאתו וביעורו שיהא, אך לפי הר"מ ברבנן, לאין מכבסין צבורית ואהל, הרי א"א לומר כן, ודו"ק.

וכבר אשכחן כה"ג בדברי הגר"א צפי' לירושלמי ריש פ"ז [ובכת"י ב'], גבי הילפותא דתהי, אלא בצבועין לאדם בא הכתוב להתירן לצבוע וש"מ שקדושת שביעית חלה עליהן. ובאמת תמה ע"ז החזו"א (סי' י"ג אות כ"א), דמה שייך בזה לומר שצ"ל להתירן לצבוע והא ע"כ מותרין, לאם תשמיש לצביעה אינו תשמיש המותר בפירות שביעית הרי לא תחול כלל קדושת שביעית על מיני הצבעים, וממ"נ מותרים בצביעה, יעו"ש. אך לפי דברי הר"מ אשכחן כן צבורית לרבנן, דחל עליהן ק"ש ואין מכבסין זהם, וא"כ איצטרך קרא לאשמועינן דצמיני צבעים שרי לצבוע.

ובס"ד מצאתי הדברים מפורשים במאירי צ"ק שם וז"ל, כשם שמיני הצבעים הותרו לצבוע זהם כך מיני הכבוס מותרין לכבס זהם כגון צורית וכיו"צ אבל פירות העומדות לאכילה לא הותרו לכביסה ולא למשרה וכו'. והן הן הדברים, אלא לז"ע ליישב סוגית הגמ'.

ולפי"ז הי' אפשר לכאן ליישב הקו' הג"ל ממיני מלוגמא, דברפ"ז מבואר צירושלמי דמלוגמא אינה בכלל הילפותא דלכס, ואילו צריש פ"ח משמע להדיא דק"ש חלה על מיני מלוגמא. ולהג"ל א"ש, דהר"מ דלענין היתר תשמישים לא נתרצית מלוגמא, אך מ"מ ק"ש חלה על מיני מלוגמא, מידי דהוה צבורית לרבנן. וועוד אפשר, דאפי' אם נימא דצמיני מלוגמא ודאי שרי לעשות מלוגמא, מ"מ אפשר דהילפותא דלכס

בהמה אין כלל דין לאכלה, ומהי"ת למעט צביעה ושאר מילי. ולכאן ראי' זו מתוך לשון הירושלמי בצביעה, נעלמה מהחזו"א בסי' י"ג סק"ו, יעו"ש. וז"ע, דהא מה דצמיני מיעוט אחר מיעוט הוא מכיון שמיעוט ראשון ממעט הכל, וא"כ ה"מ במלוגמא לאיכא מיעוט ראשון, אך בצביעה לאיכא כלל מיעוט ראשון מהי"ת נימא דאסור לצבוע במאכל בהמה, וז"ל ק"ו ממלוגמא.

ולפי הג"ל א"ש, דהה"נ דמיעוט ראשון ממעט גם צביעה, ואע"פ שהנאתו וביעורו שיהא, דלאכול דוקא ולא למידי לאינו אכילה. ומה דשרי לצבוע באוכלי אדם הוא מריבויה דתהי, וא"כ שפיר מיבעיא לי' לירושלמי אם הך ריבויה אחי נמי למאכל בהמה או דוקא למאכל אדם, וע"ז מיייתי מק"ו דמותר לצבוע במאכל אדם, ודו"ק.

ד.

והר"ח בסוכה כתב, דתניא אין מוסרין פירות שביעית למשרה ולכביסה פי' כגון פירות שמלכבסין וכבסין זהם כגון הבורית וכיוצא בהם בשביעית אסור מהאי טעמא דכתוב לכס יהי' לאכלה וכו'. ומבואר מדבריו, דלא מייירי ציין של שביעית כפרש"י ושאר ראשונים, אלא מייירי צבורית וכיו"צ, וכו"ע מודו דיך צבורית קדושת שביעית, ופליגי אס שרי לכבס זהם או לא. ויש שרצו לדחוק, דכונת הר"ח מיני פירות דהיינו יין שמכבסין זהם כמו צבורית, וז"ש כגון הבורית וכיוצא בהם, ודו"ק. ויגיד עליו רעו, דמלשון הר"מ הרי מדויק לדברי הר"ח הן צבורית ממש.

ונראה דגם הר"מ ס"ל כן, דז"ל הר"מ, מיני כבוסים כגון צורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין זהם וכו'. הרי דתרי דינים נאמרו בהם, חדא דחל עליהם קדושת שביעית, ועוד שמכבסין זהם. והוא ממש כפי הר"ח, דדין הראשון הוא לכ"ע, והוא ברייתא דמייתי הירושלמי ובש"ס לדין בשבת צבורית ואהל יש בהן שביעית, ודין השני הוא מחלוקת ר"י ורבנן ופסק כר' יוסף. ודין השלישי, לאין מכבסין ציין של שביעית הוא ככו"ע, וכמש"כ לעיל דפירות הראויים לאכילה כו"ע מודו דבעי' לאכלה דוקא.

ולפי"ז י"ל דבאמת דרשא דלכס לא אתיא לרבות חלות קדושת שביעית על דבר העומד לכל צרכים, אלא הוי ג"כ ילפותא לענין היתר תשמיש בפירות שביעית, ובא הכתוב לרבות היתר תשמישים בפירות שביעית. אלא דמייירי הך ילפותא דוקא בפירות שביעית שאינם עומדים לאכלה, ולא ציין וכה"ג פירות העומדים לאכילה אדם. ומה דילפינן מיני' דחלה ק"ש על מיני צבועין, וכנ"ל באות א', היינו משום דע"כ לא מייירי באוכלי אדם, ודו"ק.

ומאי דאמר רבא, לאין ק"ש חלה על עמים כיון לאין הנאתו וביעורו שיהא, ז"ל דה"ק, דכל דין ק"ש הוא שהפרי קדוש לתשמישו, ואם תשמיש הפרי הוא בכלל לכס הרי הוא קדוש בק"ש, ואם לאו אין הוא קדוש בק"ש. ואע"פ דרשא דלכס לענין תשמיש מייירי, מ"מ שפיר ילפינן מיני' לענין חלות הקדושה, ודו"ק.

אחי למעט לאין עושים מלוגמא זמיני זבעים וזשמים וכה"ג. אך ז"א, לכיון לעושים מלוגמא זמאכל זבהמה ק"ו לעושים מלוגמא זמיני מלוגמא וכה"ג, ודו"ק.

ה.

והנה אי' בגמ', אמר רב כהנא ועלים להסקה תנאי היא לתניא וכו'. עיי' פרש"י ותוס' כאן בז"ק ובסוכה, לאיכא גירסא וסתם עלים להסקה תנאי היא, ונדחקו עובדא לפרש אותה גירסא.

וז"ל הר"ח בסוכה, וסתם עלים להסקה עומדים ואין מותרין זשזיעית אלח משום הגאחן אחר זיעורן תנאי היא וכו'. ומשמע, דפלוגתא לתנאי היא אם הטעם שאין זעלים ק"ש הוא מטעם הגאחן אחר זיעורן או מטעם אחר, לזת"ק כל הטעם להחיר עלים הוא משום דהגאחן אחר זיעורן כדברי רבא, אך לר' יוסי ע"כ לאין זה הטעם דהא א"ל הגאחן וזיעורן שוה, ומותר להסיק זפירות שיש זבהם ק"ש, וע"כ לר' יוסי טעם אחר זבהא. ואין המחלוקת אם עלים יש זבהם ק"ש או לא, אלח המחלוקת היא מה הטעם שאין זבהם ק"ש. וומיהו, התוס' רי"ד בז"ק הביא דברי הר"ח, לר' יוסי יש ק"ש זעלים, וז"עו.

וצ"ל לפי זה, דטעמי' דר' יוסי הוא דהפרשה כולה זפירות ותזוזה נאמרה ולא זעלים, ולכן אין קדו"ש זעלים, ודו"ק.

וז"ה זיאור הסוגיא שם בסוכה, הא זשזיעית קדוש אמאי עלים זעלמא הוא ועלים אין זבהן משום קדושת זשזיעית וכו'. דזה הרי זשיטא זעלים אין ק"ש, ולולב הרי הוא זכלל העלים, וא"כ אמאי יש זו ק"ש. ווהראוני זכן מפורש זר"ח, ומקשינן וכי לולב זפרי הוא וכו' עץ הוא ועץ אין זו ק"ש וכו'. וע"ז משני, שאני התם וכו', דלאו כללל הוא זעלים אין ק"ש, אלח הטעם הוא כיון דזשמישן של עלים אין הגאחן וזיעורן שוין, ועץ כזה זשהגאחן וזיעורן שוין יש זו ק"ש. ורב כהנא אמר דיך זבה מחלוקת, ולר"י איכא טעם סחם לעלים אין זבהם ק"ש, וכדס"ד מעיקרא, ולר' יוסי אה"נ דל"ל לולב אין זו ק"ש דל"ש משאר עלים.

וא"ש זזה מש"כ הר"מ זפיה"מ וזרע"ב, דלולב אין זו ק"ש, אצל הלולב מותר למכרו כמו העלים

וכו', והוא לכאו' ללא זסוגיין. ולהג"ל א"ש, וכונתם להא דלר' יוסי ל"ש לולב זשאר עלים. וז"כ הר"ן, אצל דמי לולב זרי זשום זבת זשית וכו' אי נמי לולב עלים נינהו ועלים אין זבהם ק"ש, ור"ל, דלרבנן הטעם זבת זשית הוא, ולר' יוסי הטעם לעלים נינהו, וכנ"ל. וא"ל למה זנדחק זכפות תמרים דהר"ן מספקא לי', יעו"ש, וע"ע זערוך לנר. וגם מדברי הר"מ זהלכות זשמע קתא דלולב אין זו ק"ש, ונקט זמתני' זסתמא זפ"ח הי"א, יעו"ש.

ומיהו, לדברי הכס"מ זשפרש דהר"מ זסק זרבנן הרי א"א לומר כן, דמ"ט זסק דלולב אין ק"ש והא זרבנן יש זו ק"ש. ורק דזברינו ע"פ הר"ח, דהר"מ זסק זכו' יוסי, א"ש גם זה זסק הר"מ לאין ק"ש זלולב, וק"ל.

והנה, זסוגיא זז"ק ל"ל לכאו' ג"כ זדרך זו. דרבא אחא לחלק זין מיני העלים, ורב כהנא נחלק עליו דכל העלים שוים, ולפי"ז רב כהנא אחא למימר דספיחי סטים וקוזה אין זבהם ק"ש כיון דהם עלים, ולא איכפת לן זמה זשהגאחן וזיעורן שוה. וזאמת זלשון הגמ' שם זשמע כן, דאהא דספיחי סטים וקוזה קאמר רבא ש"מ עלים יש זבהם ק"ש, וזכבר עמד זדיוק זה המאירי שם זשם זבותיו. אך לפי"ז יקשה מה זשסק הר"מ דמיני הזובעים יש זבהם ק"ש, ומ"ש מלולב זסק שאין זו ק"ש, וז"ע.

ועיי' זרש"ז זשט"מ שם זשם הרש"ד, ועיי' זשהגות הרש"ד על הרי"ף בסוכה, דס"ל להלכה דדוקא לר' יוסי ספיחי סטים וקוזה יש זבהם ק"ש ולא זרבנן יעו"ש, והדברים ז"כ. ומ"מ לפי הדרך הג"ל אפשר לזאר כן את סוגית הגמ', דמיני הזובעים הוי עלים, ולרב כהנא דינס זשאר עלים, ואלח דל"ע מה דתלי לז זפלוגתא דר"י ורבנן, וז"עו.

וע"ש זשט"מ זשם גאון ז"ל, דמיני זביסה הם זפירות, ולכן לר' יוסי זרי זכזכם זפירות, ללא מחלק זפירות, יעו"ש. ולענין ק"ש הוי מקום לפרש כן, דכמו דאמרינן ללא זשתעי קרא זעלים אלח זפירות כיון דסתם עלים אין הגאחן וזיעורן שוה, כן י"ל דזשתעי קרא זכל הפירות ואפי' זבני לאין הגאחן וזיעורן שוה, אך לענין היתר זשמיש זפירות זשזיעית ל"ע איך נפרש כן, וז"ע.

סימן ג'

בענין איסור הנאה בספיחין

א.

בר"ש שביעית פ"ט מ"א הק', ורכיך לדקדק לר' עקיבא במאי מיתוקם דין זיעור דדרשינן מכלה לחי' שצקדה דהא יס זיעור זירק כדחנן לעיל בפ"ח גבי עלה הלוח ואלא משכ"ל אללא כגון שהי' תחילת גידול בשקית והוסיף בשביעית ובפירות האילן משכ"ל שפיר אבל בתבואה לא משכ"ל כלל דאם הביאה שליש בשקית לא חלה קדו"ש כלל וכו' ואם הביאה שליש בשביעית חסורה משום ספיחים וכו' ע"כ.

ומה שתי' הר"ש גבי ירק, דמשכ"ל ירק הקדוש בקדו"ש ואין בו איסור ספיחין אם הי' תחילת הגידול בשקית, זו היא שיטת הר"ש במתני', וכ"ה דעת הרמב"ן בפ"י החומש. אבל הר"מ כתב בפ"ד הי"ב דהירק בשעת לקיטתו, ובין לענין קדושת שביעית ובין לענין איסור ספיחין מייירי, שירק הגדל בשקית ונלקט בשביעית יס בו איסור ספיחין, וא"כ לא שייך תי' הר"ש, ותקשי לך היכי משכ"ל זיעור זירק.

והעירו, לחולי זלעת ר"ע גם הר"מ מודה, דלא מיתסר משום ספיחין אללא ירק שגדל כולו בשביעית, ורק זלעת רבנן ס"ל להר"מ דכל שנלקט בשביעית חסור משום ספיחין. אך לא מסתבר כן כלל, ואדרכה לר"ע אית לן למיזל טפי בתר לקיטה מאשר לרבנן. דלר"ע הלכה היא בפירות שביעית שאסורין משום ספיחין, וכל ירק שנלקט בשביעית הרי הוא בכלל פירות שביעית דזירק אזלינן בתר לקיטה. משא"כ לרבנן, דהוי גזירה משום עוברי עבירה הזורעים בשביעית באיסור, בזדאי יס סברא גדולה לומר דלא גזרו כ"א זירק שהתחיל לגדול בשביעית, אבל בהתחיל לגדול בשקית לכאוי' ליכא למיגזר אטו עוברי עבירה. ואם גם זזה ס"ל להר"מ דכל שנלקט בשביעית חסור, בזדאי דאף לר"ע הדין כן, ודו"ק.

והתוס' בתענית דף ו' ע"ב ד"ה עד ג"כ נתקשו בזה, היכי משכ"ל זיעור זירק. וכתבו בזה, דלר"ע ז"ל דמוקי לה ולבהמתך ולחי' וגו' בספיחי אילנות ולאו דוקא תבואה קאמר אללא כגון תבואת הכרם דהיינו אילנות אבל ספיחי זרעים חסורים. ואפשר דס"ל כדעת הר"מ, דגם ירק הנלקט בשביעית חסור משום ספיחין, ולכן לא משכ"ל זיעור זירק כ"א באילנות.

ואמנם איכא אופנים טובא שאין זירקות איסור ספיחין, וכמבואר בר"מ בפ"ד מהל' שו"י. הן במיני עשבים שאין זורעים אותם רוב האדם כגון הפיגס והירבוזין וכמתני' דהכאן, והן בספיחין העולין בד' שדות שאין דרך לזרעם וכמו שהביא שם בה"ד, והן הגדילין במקומות שלא החזיקו עולי צבל [הכ"ו] או בעבר הירדן וסוריא [הכ"ח], או הגדילין בקרקע של גוי שקנה בא"י [הכ"ט]. אך כל דינים אלו הן רק לרבנן, דס"ל דספיחין

מותרין מה"ת ורק מדרבנן גזרו עליהן מפני עוברי עבירה, ובהני מינים שאין זורעין אותן רוב האדם או בשדות שאין דרך לזרוע או בשדה גוי ליכא טעמא למיגזר. וכן בכיבוש עו"מ ועבר הירדן וסוריא, כיון דאין שביעית נוהגת בהן אללא מדרבנן לא גזרו על הספיחין דהוי גזירה לגזירה. אך לר"ע דס"ל דהספיחין חסורין מה"ת, א"כ אין מקום לחלק בכל החילוקים הללו, וכל הספיחין חסורין, ודו"ק.

ובספר שעה"מ פ"ד ה"ב תי' את קו' הר"ש, דהא לאסור ספיחין לר"ע היינו דוקא באכילה אבל בהנאה מותרין, וא"כ זהו דין זיעור בספיחין לאוסרם בהנאה, עי"ש.

ומש"ב דדין זיעור הוא לאוסרן בהנאה, היינו לשי' הר"מ (בפ"ז ה"ג) דאם לא מלא אורלין בשעת הזיעור שורף באש או משליך לים או מאבד בכל דבר שמאבד, ואסור לו ליהנות מפירות שביעית אחר הזיעור. והר"ש והרמב"ן חולקים, דזיעור היינו הפקר שמפקיר את הפירות שביעית. אך גם לדעתם שייך לתרץ כתי' שעה"מ, דקודם הזיעור אוסף הוא את הספיחין לתוך ביתו ליהנות מהן, ובשעת הזיעור חייב הוא להפקיר את הכל. אבל אם נימא דהספיחין חסורין בהנאה מה"ת לר"ע, ואין לו בהן שום שימוש אף קודם הזיעור, בזה באמת תקשי קו' הר"ש ל"ל כלל דדין זיעור בספיחין, ודו"ק.

ושע"ד"ב כתב, דכן נראה מדברי תוס' וכל הפוסקים, שספיחין מותרין בהנאה, שלא הזכירו אללא איסור אכילה. והוסיף שם דזה מוכרח, שהרי מקרא דוכי תאמרו מה נאכל בשנה הז' נפקא דהיינו דוקא אכילה, ואפי' לר' אבהו דס"ל דכ"מ שגאמר לא תאכלו א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע כבר כתבו התוס' דפרק כל שעה דכי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו דלא נאמר זה אללא דוקא באזהרה, עכ"ד.

[והעיר גיסי הרה"ג ר' שאול שליט"א, דלכאוי' איסור הספיחין לא נלמד מקרא דמה נאכל, אללא מסיפ' דלא נאסוף את תבואתנו, ובזה י"ל שפיר דהוא איסור הנאה ואין לו בהן שימוש של כלום. ועוד ילפותא אחרת איתא בתו"כ (בהר פ"א ה"ג), את ספיח קייך לא תקזור מיכן סמכו חכמים על הספיחין שיהו חסורים בשביעית, וגם בזה לא נזכר איסור אכילה דוקא, ודו"ק.]

ובדעת התוס' בתענית ז"ל, דס"ל דלר"ע הספיחין חסורין בהנאה, ולכן לית ליה לתי' שעה"מ. וכבר דייקו כן האחרונים מתחילת דברי התוס', לפי הא דאמר'י ההם דנהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתרד רביעה שני', דהוא כמ"ד ספיחי זרעים מותרים ולא כר"ע. הרי להדיא, דלר"ע הספיחין חסורין אף בהנאה ושריפה, ודלא כשעה"מ.

ב.

והחזו"א צסי' י"ג סע"ק ט"ז הביא ראי' להספיחין מותרין בהגאה, מהגמ' בז"מ דף קי"ח ע"א. דסד"א לפרש הא לשומרי ספיחי שביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, דס"ל הצטה בהפקר קני, וקונים השומרים את הספיחין ע"י הצטה, ואריך לשלם שכרן מתרומת הלשכה כדי לקנות מהן עי"ז את הספיחין, עי"ש. הרי להספיחין מותרין בהגאה, ומותרין השומרים למכור אותן להקדש ולקבל דמיהן.

וילהלבה קי"ל להצטה בהפקר לא קני, והשכר שקיבלו השומרים לא הי' דמי מקח עבור מכירת הספיחין להקדש, אלא שכר פעולה עבור השמירה. ומשמע מהחזו"א, לפני המסקנא לא הוה קשיא לי' מידי, ול"א דאם הספיחין אסורין בהגאה אסור להשתכר בהן, וכדלמרי' בע"ז דף נ"ו ע"ב לאין דורכין עם העכו"ם בנה, ועי' תוס' שם דף ס"ב ע"ב ד"ה שכרו. ול"ל, לכיון לאין הם עושים שום מעשה בספיחין אין הן חשובין משתכרין באיה"ה, וזכרנו שהשכר משולם ע"י אחר ולא ע"י הצעלים, ודו"ק.

והנה תוס' בזמנות דף פ"ד ע"א ד"ה שומרי הק', וא"ת ולר"ע דלמר ספיחין אסורין הא צעינן ממשקה ישראל לאו פירכא היא דבשאר שנים נמי לאו ממשקה ישראל הוא ושריי' רחמנא דלמרי' בפ"ק (ה): משום דמלכותה בכך שאני שביעית נמי לר"ע הרי מלכותה בכך, ע"כ. ויש לעי', למה הק' כן תוס' רק לר"ע דס"ל ספיחין אסורין מה"ת, ולא הק' כן אף לרבנן דס"ל דעכ"פ מדרבנן ספיחין אסורין, וא"כ משום האיסור לרבנן א"א להקריב ספיחין לקרבן העומר. ודוחק לומר ללא העמידו חכמים דבריהם במקום מלכות הקרבת העומר, דבכ"מ הרי העמידו דבריהם אף לבטל עשה שיש בו כרת, ודו"ק.

ואפשר דס"ל לתוס', לרבנן דר"ע ספיחין מותרין, ולא גזרו עליהם חכמים איסור כלל וכלל. וכן היתה דעת הר"מ בפיה"מ במהדו"ק, ורק אח"כ חזר בו במהדו"ב לרבנן דר"ע ספיחין אסורין מדרבנן, וכמו שקבע כן להלכה בחיבורו. עי' בפיה"מ בפ"ו מ"א ובעוד מקומות, ובשו"ת פאר הדור סי' ט"ו. וגם הר"ש בפירושו לא הזכיר כלל איסור ספיחין, עד לפ"ט מ"א, עי"ש. וא"כ אפשר שדעת תוס' היא כמהדו"ק דהר"מ, ולרבנן לא אשכחן כלל להספיחין אסורין.

וכן מוכח גם מדברי תוס' הג"ל בתענית, שפי' להא דנהגין בתבן ובקש של שביעית דהוא כמ"ד ספיחי זרעים מותרים ולא כר"ע. הרי לרבנן דר"ע ספיחי זרעים מותרים הלכה למעשה, ואף רבנן לא גזרו עליהם שום איסור, ודו"ק.

אמנם תוס' בפסחים דף נ"א ע"ב ד"ה כל, כתבו להדיא כדעת הר"מ בחיבורו, לרבנן דר"ע איסור ספיחין לרבנן, עי"ש. ואריך ליישב דבריהם בזמנות אף לשיטתם בפסחים, ודו"ק.

ונראה ליישב בפשטות, לרבנן דר"ע לק"מ להספיחין אסורין, דהא איכא ספיחין טובא שהן מותרין,

והנה הר"מ כתב בפ"ד ה"ו, והזרע ספיחי שביעית אחר שביעית הגידולין מותרין, ומפרש כן הר"מ למתני' לתרומות פ"ט מ"ז. וכתב הרדב"ז, הטעם דקי"ל כל שזה וזה גורם מותר והרי הספיחין של איסור וקרקע של היתר גורמין הגידולים ואפי' באיסורי ע"ז שהם מה"ת אמרי הכי כ"ש באיסורי ספיחים שהם מדרבנן וכו'. וממה שהורך הרדב"ז לטעם זה, משמע דהוא סובר להספיחין אסורים בהגאה, ולכן ס"ד לאסור הגידולים כיון שזהו הוא נהגה מן הספיחין, ורק מכיון דהוי ז"ז גורם לכן הוא מותר. אך אם הספיחין אסורין רק באכילה, הרי אין כלל מקום לאסור הגידולין בדבר שזרעו כלה, וכמו שחילקו תוס' בע"ז דף מ"ט ע"א ד"ה שאם [תנינא], דבאיסורי אכילה אין לאסור הגידולין שהרי אין אסור אלא גוף הדבר האסור עצמו, וכשאוכל הגידולין אין הוא אוכל את הדבר האסור עצמו. ומה שאסרו גידולי תרומה, אין זה מה"ת כ"א גזירת חכמים, [עי' פ"א תרומות הכ"א].

ויעי' בש"ד יו"ד סי' ס' סע"ק ה', לענין בהמה שנתפטמה כל ימיה בדברים האסורים, דיך חילוק אם נתפטמה מכרשני ע"ז האסורים בהגאה או מדברים שאסורים רק באכילה ולא בהגאה, דבאיסורי אכילה ליתא להך דינא דנתפטמה, עי"ש. ועי' בתוס' פסחים דף כ"ז ע"ב ד"ה חדש, ללא שייך שבה עמים בפת אלא באיסורי הגאה דוקא, עי"ש. ומסברא יש לחלק כן אף בגידולים בדבר שזרעו כלה. ואף החולקים בהא דבהמה שנתפטמה, נראה דהם מודים בהא דגידולים, ונתפטמה שאני שנבלע בבהמה גוף המאכל האסור, ודו"ק.

אמנם יש ליישב, שלא יחלקו הרדב"ז ושעה"מ. דשעה"מ הא מייירי אליבא דר"ע, דס"ל דספיחין אסורין מה"ת, ואילו הרדב"ז דיבר אליבא דהלכתא דפסק הר"מ כרבנן דר"ע דספיחין אסורין משום גזירה. וי"ל שפיר, לר"ע ספיחין אסורין מה"ת רק באכילה, ומהטעם שכתב שעה"מ דמקראי אין לנו ללמוד אלא איסור אכילה ולא איסור הגאה. אך לרבנן דס"ל דספיחין אסורין משום גזירה מפני עוברי עבירה, דזה בודאי יש סברא לומר לאסרו אותם אף בהגאה, דאם יהיו מותרין בהגאה הרי נמלא עדיין שנסתכרו עוברי עבירה ע"י שזרעו שביעית, ודו"ק.

ומיהו, טעם זה שכתב הרדב"ז להתיר הגידולין, אינו לכו"ע. דרש"י בע"ז דף מ"ט ע"א ד"ה והבריך כתב כן, דנוטע אגוז של ערלה הוי ז"ז גורם, לאגוז דאיסור וקרקע דהיתר גורמים לגידול הפירות. וכ"ה בר"מ בפ"י מה'ל' מע"ש הכ"א. אך תוס' שם בד"ה שאם [קמא] כתבו, דכה"ג לא מיקרי ז"ז גורם, לאין שניהם מענין אחד, והנוטע אגוז של ערלה הרי הגידולין אסורין, עי"ש. ולשיטת תוס' ז"ל ע"כ, להספיחין אינם אסורין בהגאה, ולכן אין הגידולין אסורין, ולא מטעמא דז"ז גורם.

וגם מלשון הר"מ בפ"ד ה"ב, ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחין אסורין באכילה, משמע להדיא דאף לרבנן דר"ע הספיחין מותרים בהגאה, ואין בהן איסור כ"א לאכילה, וללא כמ"ש דעת הרדב"ז, וי"ע.

ואולי י"ל, דאפי' לדעת הסוברים לאין בספיחין איסור הגאה, מ"מ יהא אסור להאכיל אותם לבהמתו. ללענין איסורי שביעית חשובה אכילת בהמה כאכילה ממנא, וכדכתבי קראי בפרשת בהר, ואין זה כצב"ה"ת לאכילת בהמה היא בכלל הגאה. וא"כ זהו הגידון בתבן, אם יש בו איסור ספיחין ואסור להאכילו לבהמה, או לאין בו איסור ספיחין, אך שאר הגאות בודאי מותר.

וברדב"ז שם בה"ד הק', אמאי אין בתבן איסור ספיחין, והא מתני' היא (שביעית פ"ט מ"ז), מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית וכו'. ונשמע מדברי, להראי' ממתני' היא ליש קדו"ש בתבן, ומסברא הוה פשיטא לי' לרדב"ז דכל הקדוש בקדו"ש יש בו איסור ספיחין, ודו"ק. ותי' הרדב"ז, דהירושלמי מייירי דוקא בתבן הגס שאינו ראוי למאכל בהמה, אבל תבן הראוי למאכל בהמה באמת יהא בו איסור ספיחין, עי"ש.

ולפי"ז יש הוכחה מהירושלמי, דספיחין אסורין גם בשאר הגאות, ולא רק באכילת בהמה. וא"כ י"ל שפיר, למזה הוליא הרדב"ז לשטיטת' דספיחין אסורין בהגאה, דאל"כ לא הי' כלל מקום לדון אם יש איסור ספיחין בתבן הגס, ודו"ק.

ובהשגות הראב"ד בהלכה זו כתב, ה"א לא גזרו עליו איסור ספיחין אבל קדושת שביעית ודאי יש בה לאבדה אסור ושלא לעשות בה סחורה, ע"כ. ופי' המהר"י קרוקוס והכס"מ, ללענין תבן מייירי, שאע"פ שיש בו קדו"ש מ"מ אין בו איסור ספיחין. וכתבו דאף הר"מ מודה בזה, שכן כתב בפ"ה הי"ט לאין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא ראוי למאכל בהמה. ומבואר דהם מפרשים דברי הירושלמי בתבן הראוי למאכל בהמה, וולא ס"ל לסברא זו של הרדב"ז דכל שיש בו קדו"ש יש בו איסור ספיחין, וא"כ לשטיטת' יש לנו ראוי' רק דספיחין אסורין במאכל בהמה, אך לא לענין שאר הגאות, ודו"ק.

[והנה התוס' הג"ל בתענית סוברים, ליש בתבן וקש איסור ספיחין, ולכן העמידו למתני' כרבנן דס"ל דספיחין מותרין, והוא לכאור' דלא כירושלמי. ולדברי הרדב"ז י"ל, דהירושלמי מייירי בתבן הגס, ואילו תוס' מייירי בתבן הראוי למאכל בהמה, שיש בו קדו"ש ויש בו איסור ספיחין. אבל לדברי הכס"מ ומהרי"ק, אף הירושלמי מייירי בתבן הראוי למאכל בהמה, וא"כ לכאור' הוא לא כתוס', וי"ל בזה, דהירושלמי מייירי לרבנן, דספיחין אסורין משום גזירה לרבנן, ובתבן וקש שהן פסולת לא גזרו עליהן, אך לר"ע דספיחין אסורין מה"ת בודאי הדין הוא דכל הקדוש בקדו"ש יש בו איסור ספיחין, ובאמת אין הכרח לומר לרבנן דר"ע כל הספיחין מותרין, וי"ל לדוקא תבן מותר דהוא פסולת ולא גזרו עליו, ודו"ק.]

ומידהו, בירושלמי שם אי' עוד, אמר ר' ירמי' מתני' אמרה שהוא מותר לתני' הכבועין והפטמון לוקחין מורסן מ"מ ואינו חושש וכו'. הרי להדיא, דלבר האסור משום ספיחין אסור לביעה, ולכן מהא דמותר לביעה במורסן מיייתי ראוי' לאין במורסן איסור ספיחין.

וכנ"ל ברות א'. וא"כ שפיר י"ל, דהביאו העומר מאותן ספיחין דוקא, שהן מותרין. ורק לר"ע תקשי, דלשטיטת' כל אותם ספיחין אסורין, דאיסור ספיחין מה"ת הוא ולא מקנס חכמים, וא"כ ק' איד הביאו העומר מספיחין האסורין.

[ובדוחק י"ל כן אף בדעת התוס' בתענית, דמש"כ דהאי דנהנין בקש ותבן וכו' אחיא כרבנן, ר"ל ובספיחין המותרין דוקא, אך כר"ע לא אחיא דלר"ע ליכא ספיחין המותרין. אך לשון תוס', דהוא כמ"ד ספיחין זרעים מותרים, בודאי משמע דלהך מ"ד כל ספיחין זרעים מותרין ואין בהם איסור כלל, ודו"ק.]

וא"כ אפשר לפי"ז לדחות את הראי' שהביא החזו"א להוכיח דספיחין מותרין בהגאה. דשפיר י"ל כמש"כ ברות א', דלר"ע ספיחין אסורין מה"ת באכילה ומותרין בהגאה, ואילו לרבנן הן אסורין מדרבנן אף בהגאה. והך ברייתא לשומרי ספיחין מיתוקמא לרבנן בספיחין המותרין, ולכן מותר להם למכרם להקדש. ולר"ע אמנם מייירי ע"כ בספיחין האסורין, דליכא ספיחין המותרין, אך לדידי' באמת הספיחין מותרין בהגאה, וק"ל.

ולדעת התוס' בתענית, דספיחין לר"ע אסורין בהגאה, י"ל ע"כ דלכד זה של הגמ' אחיא הך ברייתא אליבא דרבנן דוקא, ובספיחין המותרין. ולר"ע באמת לא היו נוטלין שכר על שמירת הספיחין. וולמ"ד דהבטת בהפקר לא קני, שפיר אחאי אפי' כר"ע, ולא היו מוכרין הספיחין להקדש אלא נוטלין שכר שמירה, ובזה אין איסור וכנ"ל.]

ג.

ירושלמי שביעית פ"ט ה"א, תבן של שביעית מה שיהא אסור משום ספיחין רבי לוי שאל לרבי בא בר זבדי ושרי וכו'. ונפסק כן להלכה בר"מ פ"ד סוף ה"ד.

וייש לתמוה לכאור', מה הי' הספק אם תבן אסור משום ספיחין, ומאי נפ"מ בזה. דאפי' אם יש בתבן איסור ספיחין, מ"מ אין הוא אסור בהגאה אלא רק באכילה, ותבן הרי אין אוכלין אותו ורק נהנין ממנו. ומוכח מזה לכאור', ליש בספיחין איסור הגאה, וכדעת הרדב"ז.

[ובר"מ פ"ד ה"ה כתב, ספיחין של שביעית שיאאו למואלץ שביעית אסורין באכילה ואין תולשין אותן ביד אלא חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה וכו'. ומדויק בזה דאסור להאכיל הספיחין לבהמתו בידים, אלא רק שתהא רועה מעלמה. וגם היתר זה אינו בספיחין שביעית עצמן, אלא רק בספיחין שיאאו למואלץ שביעית. וכתב בחזו"א (סי' ט' סע"ק ו'), דמה לאסור להאכילן לבהמתו הוא משום איסור ספיחין, דאיסור ספיחין הוא אפי' לבהמה. ומיהו י"ל, דמייירי בספיחין שהן מאכל אדם, ולכן אסור ליתן אותם לבהמתו, ומשום הקדושת שביעית הוא ולא משום איסור ספיחין, ודו"ק.]

וא"כ לכאור' שפיר יש ראי' לרדב"ז, דספיחין אסורין בהגאה.

אלא שחזו"א שם (סי' י"ג) כתב, דאף לשיטתי' דאין בספיחין איסור הגאה, מ"מ יש בהן עוד איסורין מלבד האיסור אכילה, דאסרו אכילתן ושאר תשמישין, עי"ש. וא"כ אין ראי' מהירושלמי דהספיחין אסורין בהגאה, די"ל דהן אסורין רק בהשתמשות אך לא בהגאה, ודו"ק.

[ובחזו"א שני פ"ד סע"ק ה' כתב על דברי החזו"א, דכן מצינו בכמה ענינים שחזו"ל אסרו לא רק את האכילה אלא את ההשתמשות בדבר, וכל זה נכלל באיסור אכילה, עי"ש. ומשמע דדוקא לרבנן י"ל גדר זה, אך לר"ע אין לחלק בכך, ואם אין איסור הגאה בספיחין מה"ת גם לא יהא בהן איסור השתמשות. וא"כ לתוס' בתענית שכתבו לר"ע אסור ליהנות ולקרף בתבן וקש של ספיחין, ע"כ דיש בספיחין איסור הגאה, ולא רק איסור אכילה והשתמשות, ודו"ק.]

ד.

והנה' בחוט שני (שם) הביא מכמה מקומות בחזו"א שאוסר הספיחין במידי דלאו אכילה, ומפרש לה דהיינו משום האיסור השתמשות. שכתב בחזו"א (סי' ט' סע"ק ד') שאסור לזרוע ספיחין, ושאסור להריח מספיחין של עשבי זבוס (סי' י"ד סע"ק ט'), ושאסור להאכילן לבהמה (סי' ט' סע"ק ו').

ולענין איסור הזריעה, המעיין בחזו"א יראה שכתב כן מסברא, ולא הכריח את הדבר. דאף למוכח להדיא בר"מ דאסור לזרוע הספיחין, ורק דביעבד אם עבר וזרע הגידולין מותרין ועי' פ"ד ה"ו, ודוקא בלוף התירו להניחו בארץ [שם הי"ח]. מ"מ אין זה מוכרח דאיסור הזריעה הוא משום איסור ספיחין, וי"ל דהוא משום הקדו"ש שצספיחין שאסור לאבדן ע"י זריעה, דאין הגאתו וביעורו שוה. ורק מסברא כתב שם החזו"א, דגם משום איסור ספיחין ראוי לאסור לזרוע, עי"ש.

וגם לאיסור להריח מספיחין של עשבי זבוס, לא הביא החזו"א שום ראי'. ורק כתב שם מסברא דהא

דהתיר המזבי"ט (ח"צ סי' ס"ד) להשקות עשבי זבוס משום הפסד, מיירי צענן דאין בהן איסור ספיחין. וש"מ לאם הן ספיחין אין להתיר משום הפסד, דהרי אסור להריח בהן ולמה יתירו להשקות עשבין אלו שאין בהן לורך כלל, ודו"ק. וזבזה בודאי הוי חידוש, דג"ז בכלל איסור השתמשות, אף שאינו נוגע כלל בגוף הספיחין, ולענין מוקפה בשבת אין איסור להריח בו, רק משום גזירה שמא יקטום, עי' סי' של"ו ס"ג, ודו"ק.]

ולענין מה דאסור להאכיל הספיחין לבהמתו, כבר כתבנו לעיל, דאפשר דהוא בכלל איסור אכילה, ואין ללמוד מזה דיש בספיחין איסור הגאה או איסור השתמשות. וא"כ לריך תלמוד מהיכן למד החזו"א דיש בספיחין איסור השתמשות.

ואפשר שצאמת למד כן החזו"א מהירושלמי הנ"ל, שיש איסור לצבוע בספיחין, וש"מ דיש בספיחין עוד איסור מלבד האיסור אכילה. ואם אין בספיחין איסור הגאה, ע"פ דרכו שהוכיח כן מהגמ' צב"מ, ל"ל ע"כ דיש בהן איסור השתמשות.

ובמו"ח שליט"א אמר, די"ל דלמד כן החזו"א מדין הבשמים. דס"ל לחזו"א דכל שיש בו קדו"ש יש בו בודאי גם איסור ספיחין, וכיון שיש כד בירושלמי (שביעית פ"ז ה"א) דיש בבשמים קדו"ש, א"כ ע"כ דיש בהן גם איסור ספיחין. ואם אין איסור להריח בספיחין, א"כ מאי אהני איסור ספיחין צעשבי זבוס, וע"כ ל"ל דבספיחין יש גם איסור להריח בהן, ודו"ק.

[ולעיל הבאנו כן מהרדב"ז, דפשיטא ל"י דכל שיש בו קדו"ש יש בו איסור ספיחין. ולדעת הרצ"ב ד שחולק בזה, ל"ל דשאני תבן שהוא פסולת, אך בעשב שאינו פסולת גם הוא מודה דכל שיש בו קדו"ש יש בו איסור ספיחין, ודו"ק.]

עוד כתב שם בחוט שני, דאסור למכור ספיחין לגוי, דזה בכלל השתמשות בספיחין. ומדויק כן בדברי החזו"א שם (סי' י"ג) גבי שומרי ספיחין, דשפיר זכי לתשמיש היתר לורך העומר, וש"מ ללורך תשמיש איסור כגון אכילת גוי יהא אסור למכור. אך הדבר צ"ב, במה תלוי איסור המכירה בהשתמשות הקונה, ול"ע.

סימן ד'

שיעורים במסכת שביעית

(נכתבו ע"י א' השומעים)

א. בחישוב שנת השמיטה

כדי לידע מתי שנת השמיטה יש חשבון פשוט, כגון ה' אלפים תשפ"א דהיינו 5,781 לחלק ל-7 יוצא 825 ונשאר 6, א"כ שנת ה'תשפ"א זו שנה שישית

לשמיטה, וכמו שמפרש הבעל המאור את הגמ' בע"ז (ט:).

אבל גם לדברי הבעל המאור אי"ז חשבון אמיתי, אלא סימנא דבעלמא שהגמ' נתנה לדעת מתי